

BESTAMİ YAZGAN'IN ESERLERİNDE DİNÎ DEĞERLER

Oğuzhan YILMAZ¹

Mahmut Abdullah ARSLAN²

ÖZET

Değer erozyonunun giderek arttığı bir dönemde kaybolan değerleri yeniden hatırlamak, gelişen dünyaya uyum sağlarken içinde bulunulan medeniyet ve kültür dairesine ait birtakım güzellikleri muhafaza etmek için değerlerin tekrar tekrar işlenmesi ve hatırlatılması elzemdir. Bu amaçla çalışmada Bestami Yazgan'ın eserlerindeki dinî değerler tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada Yazgan tarafından kurgulanan toplamda 20 kitap doküman analizi yöntemiyle incelenmiş ve Yazgan'ın eserlerinde "güzel ahlakı teşvik eden", "dinî bilgileri öğreten", "Tanrı'ya minneti vurgulayan" ve "dayanmayı ve kabullenmeyi telkin eden" değerlere yer verdiği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Değer, değerler eğitimi, çocuk kitapları, Bestami Yazgan

1. GİRİŞ

Dinî eğitim, çocuğun önemli ihtiyaçlarından birisi olarak kabul edilmektedir. Şirin (2006, 84)'e göre "Çocuğun gelişme ve büyüme çağında maneviyatını önceleyen bir dinî eğitim ilahî mimarisinin temel ihtiyacıdır. İradenin, ahlakın ve vicdanın eğitiminde din en önemli dönüştürücü ve belirleyicidir. Çocuk dindarlığı, çocuk maneviyatının esasıdır. Çocuk ruhunu kanatlandıran, onu metafizik açılıma ulaştıran ise dinî duyarlılıktır. İnanç kozası örülmemiş bir çocukluk, eksik bir çocukluktur." Bu çerçeveden bakıldığında dinî duyarlılığın, sadece ülkemizde değil, tüm dünyada çocuk edebiyatına yansıyan önemli bir durum olduğunu söylemek mümkündür. Evren (2005, 314) bu konuyla ilgili "Gerek Türk çocuk edebiyatında gerekse dünya çocuk edebiyatında dinî bir yaklaşımın var olduğunu, dinî öğretilerin, çocuklara şiir, roman, hikâye, masal ve diğer metinlerle birlikte sunulduğunu, dinî ve ilahiliği reddeden edebi metinlerin de bir ideoloji olarak verildiğini söyleyebiliriz." tespitini yapmaktadır.

Türk çocuk edebiyatında 1980'li yıllardan itibaren dinî duyarlılığın yansımalarının arttığı göze çarpar. Ancak bu artışın nicelikle sınırlı kaldığı, nitelik açısından önemli sorunların olduğu konusunda hemen hemen tüm araştırmacılar hemfikirdir. Bu konuda Ata (2005, 290), dinin sürekli geçmişte yaşanmış olayların anlatımı olarak belleklere sunulduğunu; yine dinî bilgilerin hayatın içinden bir yansıma olarak verilmek yerine doğrudan bilgilerin aktarımı şeklinde verildiğini; Peygamberimiz ve din büyükleri anlatılırken kronolojik anlatımdan vazgeçilemediğini, bu yüzden tekrarlanan, kopyalanan klişeler oluştuğunu; dinin hayatı şekillendiren, herhangi bir zamanda ortaya çıkıp bizi sıcaklığıyla coşkulandıran bir şey olarak değil, pencereden görüp tarif ettiğimiz, hayattan kopuk, bir başına, ayrı bir şey gibi anlatıldığını, oysa dinin hayat olduğunu belirtir.

Yaşanan sorunların çözümü için Şirin (2006, 115), "Çocuk ve gencin din ile ilişkisinde, dinin çocuğun ve gencin psikolojik ve pedagojik açılımına uygun, dinin temel değerlerini yansıtan nitelikli, bütünlüklü ve estetik açılıma sahip çok yönlü dinî yayın programı, aile odaklı, çocuk ve genç merkezli bir muhteva ile hazırlanmalıdır." der.

Çocuklara yönelik yayınlarda M. Yaşar Kandemir, Mustafa Yazgan, Cahit Zarifoğlu, Fahreddin Bozdağ, A. Vahap Akbaş, Ahmet Efe, Niyazi Birinci, Emin Hüseyin Öztürk, Ali Nar, Mevlana İdris, Mustafa Ruhi Şirin, Hasan Nail Canat, Ahmet Tezcan, Nurefşan Çağlaroğlu, Zarife Canan, Nurdan Damla ve Selçuk Yıldırım gibi pek çok yazar çocuklar için kaleme aldıkları kitaplarda çocuk ve gençlik merkezli muhtevayı öne çıkarmaya çalışırken dini konuları da eserlerinde çocuk

¹ Yrd. Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi, oyilmaz@erzincan.edu.tr

² Yrd. Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi, maarslan@erzincan.edu.tr

duyarlılığıyla işlemişlerdir (Yakar 2012, 156-1579. Bu duyarlılıkla incelenmesi gereken yazarlardan biri de Bestami Yazgan'dır (Kaygusuz, 1998: 51).

Yazı hayatına 1985'te tanıştığı rahmetli A. Neşet Dinçer'in teşvikiyle başlayan Yazgan, çocuklara yönelik eserler kaleme almasını ise "tevafuluk veya Allah'ın lütfü keremi (bestamiyazgan.com)" şeklinde değerlendirir. Eserlerinde eğitim, vatan, din, öğretmen, dostluk, sevgi, konukseverlik, aile, bilim, tarih gibi temaları ele alan Yazgan, bu temaları çocukların okumaktan zevk alacağı kurgular içerisinde verir (Yılmaz 2013, 166). Bu çalışmada yalnızca kurgular içindeki dinî unsurların ele alınışına bakılacaktır.

2. YÖNTEM

2.1. Çalışmanın Amacı

Çalışma Bestami Yazgan'ın eserlerindeki dinî değerleri tespit etmek ve bu örnekten hareketle çocuklara yönelik yazılan edebî metinlerde pek çok dinî değer yer alabileceğini ortaya koymak amacıyla kaleme alınmıştır.

2.2. Çalışmanın Kapsamı

Çalışmanın kapsamını, Bestami Yazgan'ın kurguladığı *Yeşil Canlar*, *Emeklerimizin Dili*, *Sırma Saçlı Keloğlan* ve *Gökyüzü Dostları* adlı dört dizi kitap oluşturmuştur. Toplamda 20 kitaptan oluşan dizinin tamamı Diyanet Vakfı Yayınlarından çıkmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması

Veriler toplanırken ilk aşamada ilgili alanyazın taranmış, ardından Bestami Yazgan tarafından yazılan kitaplar piyasada baskısı olmadığı için yazarın kendinden alınmıştır. Eserler tematik incelemeye tabi tutularak yazarlar tarafından fişlenmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Bestami Yazgan'ın eserlerindeki dinî değerleri tespit etmek amacıyla kaleme alınan çalışma nitel bir araştırmadır. Bu çalışmada veriler analiz edilirken, doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu, olay veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2011, 187).

Yazgan'ın eserlerindeki dinî değerler analiz edilmeye çalışılırken Yaman, Taflan ve Çolak (2009, 111) tarafından geliştirilen "Ders Kitaplarındaki Değerler Formu"³ndan da büyük ölçüde istifade edilmiştir. Bunun dışında uzman görüşleri alınarak kurgu ekseninde dinî değerler bazı noktalarda yeniden tasnif edilmiştir.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmanın bu bölümde Bestami Yazgan'ın eserlerinde tespit edilen dinî değerlere yer verilmiştir. Bu dinî değerlere yer verilirken değerlerin kurgu içindeki işlevinden ve Yaman ve arkadaşlarının tasnifinden yola çıkılarak "Güzel ahlakı teşvik eden değerler", "Dinî bilgileri öğreten değerler", "Tanrı'ya minnetin bir sonucu olarak kurgularda yer alan değerler" ve "Dayanmayı ve kabullenmeyi telkin eden değerler" şeklinde bir başlıklandırılmaya gidilmiştir.

³ Yaman, Taflan ve Çolak tarafından geliştirilen "Ders Kitaplarındaki Değerler Formu" öncesinde Spranger (1928) tarafından geliştirilen, Allport, Vernon ve Lindzey (1960) tarafından kullanılan değerler sınıflamasının revize edilmiş hâlidir.

3.1. Güzel Ahlakı Teşvik Eden Değerler

Tablo 1: Güzel Ahlakı Teşvik Eden Değerler

Emanete sahip çıkma	Alçakgönüllülük	Sözünde Durma
Dostluk	İyilik	Vatanı sevme
Duygudaşlık	Misafire Hürmet	Yardım

Çalışmaya konu olan eserlerde Yazgan, okuru şekillendirmek, eğlendirirken bilgilendirmek için kurgu içinde pek çok güzel davranış örneğine yer verir. Bunu yaparken de genellikle dinî bir kısım motiflerden faydalanır. Onun Zafer Irmağı isimli eseri incelendiğinde “*emanete sahip çıkma*”nın ne denli önemli bir haslet olduğu görülür. Eserde Şehit Irmağı tarafından kendisine emanet edilen Yaramaz Yağmur Damlası’na Zafer Irmağı sahip çıkmış, ona misafir olarak hürmet ederek, ırmak yatağındaki taşların onu rahatsız etmemesi için elinden geleni yapmıştır. Bununla da kalmayıp endişeleri olan Yaramaz’ı teskin etmek için Yaramaz Yağmur Damlası’na gönül rahatlatıcı sözler fısladmıştır.

Emanete sahip çıkma gibi Yazgan’ın eserlerinde okuyucuya kazandırılmaya çalışılan değerlerden biri de “*dostluk*” tur. Kutup Yıldızı isimli eserde Yıldız Kız annesi ve babası bu dünyaya veda ettikten sonra yıldızlarla dost olmuş, hatta onları dünyaya davet etmiştir. Dostluğun gereği Yıldız Kız’ın davetine icabet eden yıldızlar dünyaya gelerek Yıldız Kız’la yıldız kardeşi olup sevgi ve dostlukla ona bağlanmışlardır. Öyle ki bu bağlılığın bir neticesi olarak çok sevdikleri arkadaşlarını gökyüzüne uçurup yanlarına almışlardır.

Yukarıdaki davranış örneklerinden sonra dinî bir değer temelinde ortaya çıkan ve güzel ahlaka örnek olabilecek önemli hususlar arasında, eserlerdeki “*duygudaşlık*” da sayılabilir. Genel olarak Yazgan’ın eserlerine bakıldığında, onun kahramanları bu dünyada olup bitenlere kayıtsız değildir. Kendi dertleri olmasa da pek çok zaman başkalarının dertleriyle dertlenen tiplerdir. Bu durumu örneklendirmek icap ederse, Keloğlan ile Uyku Kuşu isimli eserdeki Keloğlan’ın tavrından bahsedilebilir. Eserde Keloğlan isimli kahraman, tesadüf eseri Derdistan’da çocukların açlıktan öldüğünü; Figânistan’da Müslüman gençlerin ellerinin, kollarının kırılarak işkenceyle öldürüldüğünü; Âhistan’da kanın gövdeyi götürdüğünü, insanlıktan nasibini almayan haydutların yıkmadık, yakmadık bir şey bırakmadıklarını işittince, işittiği sözlerin bir ok gibi yüreğine saplandığını hisseder. Birdenbire yeni aldığı elbiselerini, ayakkabılarını ve yaklaşan bayramı unuttur. Yerinden kalkıp pencerenin önüne giderek Derdistan’daki, Figanistan’daki ve Âhistan’daki çocukları düşünüp ağlamaya başlar.

Tıpkı duygudaşlık gibi incelenen eserlerde öne çıkan güzel ahlakı teşvik edici davranışlar arasında “*alçakgönüllülük*” bir başka deyişle haddini bilme de vardır. Eserler gözden geçirildiğinde Ağlayan Asma, Sabır Meyvesi, Gökkuşluğu gibi eserlerde benlik duygusu ön planda olan kahramanlar göze çarpmakla birlikte bencillik eden kahramanlar genelde yerilir ve sürekli ben demenin doğru olmadığı iletisi satır aralarında verilir. Aynı durum Gökkuşluğu Türküsü isimli eserde de vardır. Eserde benlik hastalığına yakalanıp ağız kavgası yapan renkler, nihayetinde güneşin kendilerinin efendilerini olduğunu kabul ederler. Ama güneş büyük bir erdemlilik göstererek renklere yanıldıklarını söyler ve renklerin gerçek efendilerinin kendisi olmadığını, bu konuda düşünmeleri gerektiğini, kendisinin sabah doğup akşam battığını yani sözün özü kendisinin de bir efendisi (Yaratan’ı) olduğunu ifade eder. Güneş bu davranışıyla renklerin efendisi olma kibrine kapılmayarak haddini bilir ve büyük ölçekte kendisini de bir Yaratan’ın olduğunu renklere söylemekte beis görmez.

Yukarıda değinilenlerle aynı düzlemde okura verilmeye çalışılan değerlerden biri de “*iyilik yapma*” düşüncesidir. Yazgan’ın eserlerinde daima iyiler kazanır. Tabii bunda eserlerin masal şeklinde kurgulanmasının payı büyüktür. İyiliğin önemli ölçüde teşvik edilmeye çalışıldığı kurgularda kahramanlar da bu anlamda üzerlerine düşen görevi yerine getirirler. Örnek olarak Çam Kozalağı isimli anlatıda Çam kozalağı bir gece esen rüzgâr neticesinde annesinden ayrılıp kendini paldır küldür yerde bulunca toprak ana Çam Kozalağı’na analık etmekten bir lahza çekinmez. Ona kol kanat gerip

ne isterse verir. Yiyecek, içecek, sevgi, şefkat gibi hiçbir şeyi çam kozalağından esirgemez. Öyle ki toprak ananın iyiliği sayesinde derin bir travma yaşayan çam kozalağı canlanıp kendine gelir.

Yazgan'ın eserlerinde dinî değerlere bağlı olarak geleneksel formlara ait bir kısım davranışlar da okura verilmeye çalışılır. Bunlardan biri de *“misafirperverliktir”*. Keloğlan'ın Karpuzları isimli eserde Keloğlan dedesinin anlattığı masallardaki Zümrüdü Anka kuşunu karşısında görünce, hem Zümrüdü Anka Kuşunun yanına niçin gelmiş olduğunu dinler hem de Tanrı misafiridir diyerek ona karpuz ikram eder.

“Sözünde durma” davranışı da anlatılarda yazar tarafından öne çıkarılmaya çalışılır. Yazar kimi zaman zıtlıklar yaratarak okura doğruyu sezdirmeye çalışır. Keloğlan Evleniyor isimli eserde de kurgu böyle gelişir. Kurguda Güllü kızın babasını kızını Keloğlan'a verdiği için kimi insanlar eleştirmiş ve çobanı bu kararından vazgeçirmeye çalışmışlardır. Ancak bu durumun aksini düşünen insanlar da yok değildir. Çobanın verdiği sözden dönmeye meylettiğini gören insanlar onun yolunu kesip ona *“Arkadaş, senin bu yaptığın çok ayıp! Dağda söz ver, düzde koyver! Böyle insanlık olur mu hiç? Çoban, çoban! Öl söz verme, öl, sözünden dönme! Biz sözünde durmayan adama güvenip hayvanlarımızı teslim etmeyiz!”* derler ve sözünden dönmeye meyleden çobanı verilen sözün önemine binaen bu kararından vazgeçtirirler.

Yazgan'ın eserlerinde dinî değerlerle millî değerleri zaman zaman iç içe verdiği de görülür. *“Vatan sevgisi imandandır.”* ifadesinin bir gereği olarak Şehit Pınarı'ndaki kahramanlar sürüler hâlinde gelip cennet vatanı işgal eden kara yüzlü, kara özlü düşmanların karşısına arslan gibi dikilirler ve kadınıyla, erkeğiyle, yaşlısıyla kırk gün kırk gece düşmanla savaşır. Yine Zafer Irmağı isimli eserde düşmanlar vatan topraklarına girdiğinde ülkeyi savunmak için sadece bir yiğit değil, tam kırk yiğit toplanıp can vermek ve er meydanlarında zaferler dermek için ant içerler. Ardından kırkı da şehit olup cennete uçarlar. Tabii onların hatırasına kimse saygısızlık etmez ve kimse şehitleri unutmaz. Şehitleri unutmayanlardan biri de Zafer Irmağı'dır. O yıllar var ki şehitlerin hatırasına *“Yürekler kabarık, gözlerde damla/ Mehteri saygıyla dur da selamla/ Bir huşu içinde dinle gülbankı/ Sesleniyor tarih, bu ses o yankı”* şeklinde dalga dalga yükselen marşlar söylemiştir.

Bu başlık altında son olarak değinilebilecek değerlerden biri de Yazgan'ın eserlerinde şimdiye kadar zikredilen değerler arasında en fazla göze çarpan *“yardım”* değeridir. Yazgan'ın kurguları gözden geçirildiğinde kahramanların farklı vesilelerle birbirlerine yardım ettikleri görülür. Mesela Zafer Irmağı isimli eserde kahramanlardan Güneş ve Hürriyet Denizi Yaramaz Yağmur Damlası'nı annesine kavuşturmak için ona yardımda bulunmaya çalışırken, Keloğlan Kız İstiyor İsimli eserde Keloğlan Gül Kız'ın babasını kurtların yemesine mani olarak onun hayatını kurtarır. Yine bir başka eserde ise birlik ve beraberlik duygularını daha da pekiştirmek için insanlar birbirine yardım eder. Sevgi Ormanı isimli esere bu manada bakıldığında, eserde herkesin birbirine yardım ettiği, kimse birbirinin zor durumda kalmasını istemediği net biçimde gözler önüne serilir. Bu durumu kurgu vasıtasıyla detaylandırmak gerekirse, eserde Muhabbet Çınarı bir fırtına kopsa, şiddetli bir yağmur yağsa bütün ağaçları dallarının altına alır, onları soğukta dondurmaz, sıcakta yandırmazmış. Tabii Sevgi Ormanı'nda yalnızca Muhabbet Çınarı değil, diğer ağaçlarda yardımlaşma konusunda geri kalmamış. Dostluk Söğüdü, zorda kalanların yardımına koşar; Vefa Meşesi, her türlü zorluğa karşı göğüs gerermiş. Bütün bu güzel ağaçların arasında bir de Kardeşlik Pınarı varmış. Yazın soğuk, kışın ılık akarmış. Gece gündüz bütün ağaçların ihtiyaçlarını karşılamış. Bunların yanı sıra Sevgi Ormanı'nda birisinin dalı mı kırıldı, başka birini bir kurt mu kemiriyor, hemen herkes seferber olmuştur. Kardeşlik Pınarı'nın suyuyla yara iyice temizlenir, Vefa Meşesi ve dostluk Söğüdü'nün öz sularından merhem yapılır, Muhabbet Çınarı'nın yapraklarıyla yara sarılır.

Hangi durumlarda insanların yardımlaşacağını kurgu aracılığıyla gösteren Yazgan, bunun yanında yapılan yardımın nasıl yapılacağı ile ilgili de ayrıntıları vermekten kaçınmaz. Keloğlan'ın Karpuzları isimli eser bu gözle incelendiğinde eserde yardımın karşılıksız yapılması gerektiği hususunda Keloğlan Zümrüdü Anka Kuşu'na sözler söyler. Kısaca kurgu aktarılacak olursa masalda Zümrüdü Anka Kuşu yanındaki masal kitabı karşılığında Keloğlan'ın karpuzlarını ister. Keloğlan ise insanlığın ölmediğini Zümrüdü Anka'ya hatırlatarak, yapacağı yardımdan ötürü bir karşılık beklemez.

3.2. Dinî Bilgileri Öğreten Değerler

Tablo 2: Dinî Bilgileri Öğreten Değerler

Dua	Zekât	Öşür
-----	-------	------

Yazgan'ın kitaplarında güzel ahlakı teşvik eden davranışların yanında dinî değer bağlamında düşünülebilecek bir kısım dinî bilgiler de vardır. Bunlardan ilki bu kategoride okurun gözüne en çok çarpan "*dua*" değeridir. Bilindiği gibi dua bir yakarıştır. İnsanın kendi kendine yetmediğini Allah'a duyurmasıdır. Kuran'ı Kerim'de Furkan Suresi 77. ayette "*De ki; 'Duanız (kulluk ve yalvarmanız) olmasa, Rabbim size ne kıymet verirdi (Yazır, 367).'*" şeklinde buyrulmuştur. Yine hayat kitabı olan Kur'an da bu manada pek çok dua ayeti vardır (Kuran-ı Kerim, 3/17, 3/191, 7/180, 13/14, 27/62, 30/33, 32/16, 40/65, 51/18 vb.). Yazgan da duanın önemli bir değer olduğunun farkında olacak ki eserlerinde muhtelif yerlerde kahramanlarına dua ettirir.

Yazgan'ın eserlerinde kahramanlar farklı sebeplerden ötürü zaman zaman Allah'a sığınır. Bunlardan ilki güzel bir ortamı terk etmeme düşüncesinden kaynaklanır. Çam Kozalağı isimli eserde küçük bir kozalakken okulda sıra olan çam kozalağı bulunduğu okulda zamanla bazı sıraların eskidikleri ve kullanılmaz hâle geldiklerini görünce içinde bulunduğu güzelliklerden ve çocuklardan ayrılmak istemeyerek kozalak günlerini "*Ne olur Ya Rabbim! Eskimeyeyim, kırılmayayım ve bu güzel çocuklardan ayrılmayayım!*" şeklinde Allah'a yalvarmakla geçirir.

Güzel bir ortamdan ayrılmama düşüncesinin yanı sıra kahramanlar geçmişte yaşanan kötü günlerin geri gelmemesi içinde Allah'a yalvarırlar. Ulu Çınarla Nazlı Hilal isimli eserdeki kahramanların kötü günlerin geri gelmemesi için dua etmesi, bu duaya kurtlar ve kuşların dile gelip "Amin!" demesi bu kapsamda düşünülebilir.

Yazgan'ın eserlerinde bazen de kahramanlar, çocuk sahibi olmak için dua ederler. Kutup Yıldızı isimli masalda kahramanlardan birinin çocuğu olmayınca dua kapısına varıp Allah'a el açması, bir seher vakti Allah'ın huzurunda el bağlayıp, boyun büküp ağlaması, "*Güzel Allah'ım ne olur, bana da bir çocuk ver, beni de ele güne kat! Yavrumu bir göreyim, muradıma ereyim; ondan sonra istersen canımı al.*" diye inlemesi çocuk sahibi olmak için dua etmenin bariz bir örneğidir.

Bu sayılanların dışında kurgulara bakıldığında başa gelen bir felaket ya da sıkıntı da bireylerin dua kapılarını aralamalarında bir vesiledir. Nitekim bu durum Akbulut Karabulut isimli eserde belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır. Eserde ülkede yaşanan kıtlık ve kuraklık nedeniyle zor günler geçiren ülke halkı, problemin kendilerinden kaynaklandığını tez vakitte anlayıp kadın, erkek, genç, ihtiyar, çoluk çocuk demeden hep beraber yağmur duasına çıkmıştır.

Yazgan'ın eserlerinde tüm bu belirtilenlerden ayrı olarak bireyler her daim kendi menfaatleri için de dua etmez. Örnek vermek gerekirse Kafesteki Kuş isimli eserde kahramanlar yazdığı ilaçlarla mikropları şaşırtan bir doktor için dua ederken, Keloğlan ile Uykü Kuşu isimli eserde ise eserin başkahramanı Keloğlan, Derdistan'da, Figanistan'da ve Ahistan'da zulme maruz kalan çocukları düşünerek onlar için "*Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ım! Oradaki kardeşlerimi koru. Onların da güzel giyecekleri, mutlu bayramları, anneleri ve babaları olsun! Ya Rabbi, Sen'in her şeye gücün yeter!*" biçiminde dua etmektedir.

Dua dışında kurgularda göze çarpan bir başka dinî bilgi de "*zekat*" ve "*öşür*"dür. Zekât Türkçe Sözlük'te "*Zenginlerin sahip olduğu mal ve paranın kırkta birinin dağıtılmasını öngören, İslam'ın beş şartından biri (TDK 2011, 2649)*" şeklinde açıklığa kavuşturulurken öşür ise aynı kaynaktan "*ondalık (TDK 2011, 1862)*", bir diğer kaynaktan ise "*toprak ürünlerinden tahsil edilen zekât (Erkal 2007, 9)*" şeklinde tanımlanmaktadır. Buradan anlaşılmaktadır ki sosyal bir din olan İslam, ekonomik durumu iyi olan insanlara birtakım malî sorumluluklar yükleyerek toplum içinde bir denge sağlamaya çalışmaktadır. Kur'anda namazla birlikte zekâtın en çok zikredilen ibadetlerden biri olması

da bu hükmü desteklemektedir (Kuran-ı Kerim, 2/43, 2/83, 2/110, 2/177, 2/277, 4/77, 4/162, 5/12, 5/55, 9/5, 9/11 vb.). Yazgan da bu noktada Akbulut Karabulut isimli eserinde zekât ve öşür ibadetine değinmiş, zekâtını ve öşürünü vermeyen insanlara kahramanları aracılığıyla bir gönderme yapmıştır. Bahsi geçen eserde kahramanlar bolluk ve bereket içinde yaşarken, ülkede yaşanan kıtlık ve kuraklığı kendilerinden kaynaklanan bir eksiklik biçiminde addetmiş, problemin sebebini zekât ve öşür vermemek olarak tespit etmişlerdir. Bu düşüncüyü de “*Bu kadar malın zekâtını vermezsek olacağı budur.*” , “*Önce öşür, sonra devşir, Fakir fukarayı unutan, yağmuru da unuttur.*” cümleleriyle açığa vurmuşlardır.

3.3. Tanrıya Minnetin Bir Sonucu Olarak Kurgularda Yer Alan Değerler

Tablo 3: Tanrıya Minnetin Bir Sonucu Olarak Kurgularda Yer Alan Değerler

Şükür

Tanrıya duyulan minnetin sonucu olarak incelenen masalarda önemli sıklıkta “*şükür*” değeri ile karşılaşmıştır. Yazgan’ın masal kahramanlarının önemli bir kısmı şükretmeyi alışkanlık hâline getirmiş insanlardır. Bakara Suresi’nin 152. ayetinde Allah “*...Bana şükredin, nankörlük etmeyin (Yazır, 24).*” şeklinde buyurmuştur. Buradan anlaşılacağı üzere nankörlük etmemek, içinde bulunulan durumdan memnun olmak övülen bir davranıştır.

Eserlere bakıldığında, kahramanlar farklı sebeplerden ötürü Tanrı’ya şükran duyarlar. Bu sebeplerden en çok dikkat çeken anneye yakın olmaktan duyulan memnuniyettir. Özellikle Çam Kozalağı isimli eserde Çam Kozalağı annesi çam ağacıyla birlikte olunca mutlu olur, dertlerini sevinçlerini onunla bölüşür, annesiyle ağlar, annesiyle gülüşür. Onunla birlikte olduğu için Allah’a şükreder. Annesi yanında olmayınca dünyasının karardığını hisseder.

Kurgularda şükür ekseninde dikkat çeken bir başka durum ise güzel bir ortamda bulunmaktan kaynaklanan memnuniyettir. Çam Kozalağı isimli esere bakıldığında bu durum daha da netleşir. Eserde Çam kozalağı koca bir çam olduktan sonra kesilerek santim santim ölçülüp biçilir ve bir gün cıvıl cıvıl sesler eşliğinde iki katlı bir binaya götürülür. Az sonra ayak sesleri ve koşuşmalar duyar. Pırıl pırıl çocuklar içeri girerek üzerine oturur. Odalar şenlenir, sınıflar canlanır. Çocuklar hep beraber “*A,B,C*” diyerek çam kozalağının o güne dek duymadığı şarkılar söyler. Şimdi bir sıra olan küçük çam kozalağı da, yaşadığı bu güzel hayattan ötürü Allah’a bir kez daha şükreder.

Yine şükürle ilgili masalarda göze çarpan bir başka durum da, güzel elbiselere ve ayakkabılara sahip olmaktır denilebilir. Özellikle Keloğlan ile Uyku Kuşu isimli masala bakıldığında, masalda bir bayram öncesi yeni ayakkabılarını ve elbiselerini alıp odasına çıkan Keloğlan’ın onlara bakıp sevindiği görülür. Yalnızca bununla da kalmayan Keloğlan, annesi ve babasının kendisini sevdiğini düşünerek şükreder.

Yazgan’ın eserleri incelendiğinde eserlerde kahramanlar, yalnızca güzel şeyler için Yaratan’a şükretmezler. Bazen de daha kötü şartlarda olabileceklerini düşünerek, mevcut durumdan memnun olurlar. Örnek olarak Pencere Camları isimli eserde şükürle ilgili kurgu böyle gelişir. Eserde çocuk olmak için iç geçiren ve üzülen küçük pencere camları kendilerine büyük pencere camının yaptığı nasihatten sonra nasıl davranmaları gerektiği hususunda doğruyu bularak, en azından içinde çocuk bulunan bir evde pencere olduklarını, bunun yerine içerisinde hiç kimse bulunmayan yıkık dökük bir evde de pencerede olabileceklerini düşünerek hâllerine şükrederler.

3.4. Dayanmayı ve Kabullemeyi Telkin Eden Değerler

Tablo 4: Dayanmayı ve Kabullemeyi Telkin Eden Değerler

Sabır	Kadere İman
-------	-------------

Kimi zaman hayatta insanların müdahil olamadıkları birtakım eylemler cereyan edebilir. İnsanlar bu eylemler karşısında kendilerini yıpratmak, isyan etmek yerine mevcut duruma sabrederlerse ya da mevcut durumu kabullenirlerse ruh dünyalarında daha az yıpranmayla bir sarsıntıyı atlatabilirler. Yazgan da eserlerinde tam olarak bunu yapmaya çalışır. Onun eserlerinde kahramanların ekseriyeti "*sabır*" ve "*kadere iman*" noktasında sağlam karakterlerdir.

Türkçe Sözlük'te "*Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç; olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme erdemi (TDK 2011, 1996)*", biçiminde tanımlanan sabır kavramı eserlerde ilk olarak Ağlayan Asma'da okuyucunun karşısına çıkar. Eserin kahramanlarından Kavak Ağacı anlam veremediği işler karşısında sabreder.

Yine Ağlayan Asma isimli eserde Kavak Ağacı sadece anlam veremediği işlere değil canının yanmasına da sabreder. Eserde kuşlar tarafından getirilip Kavak Ağacı'nın yanına bırakılan asma günden güne büyüyüp Kavak Ağacı'na sarılmaya başlayınca, Kavak Ağacı'nın canını yakmaya başlar. Üstelik, Kavak Ağacı'nın bütün iyi niyetli uyarılarına rağmen de ona sarılmaktan, onun canını yakmaktan vazgeçmez. Kavak Ağacı ise bu tavır karşısında yalnız geçen günlerini düşünerek "*Ne yapayım, başa gelen çekilir, kendi düşen ağlamaz. Dayanalım bakalım, Allah ne gösterecek.*" diye kendi kendine telkinde bulunup duruma sabreder. Aynı şekilde Çömlekçi'nin Çamuru isimli eserde de canı yandığı için bir başka deyişle acı çektiği için sabreden bir kahraman vardır. Eserin kahramanlarından Kırmızı Toprak, çömlekçinin elinde çömlek yapılırken her ne kadar anasından doğduğuna pişman olsa da Toprak Ana'nın kendisine hitaben söylediği "*Yavrucuğum, başın dara düşerse Allah'a dayan ve sabret! Sakın unutma: 'Sabreden derviş, muradına erermiş.'*" cümlelerini unutmaz ve sabreder.

Acı çekmenin haricinde kurgularda kahramanlar kendilerine yapılan beddualara da sabrederler ve itidallerini kaybetmemeye çalışırlar. Örnek vermek gerekirse Asma ile Kara Karga isimli eserde, Kara Karga Küçük Asma'ya "*Başın yerden kalkmasın, sen cezalısın.*" diye beddua edince Asmacık kargaya çıkışmak yerine "*Sabırla koruk helva olur.*" sözüne uygun olarak sabreder ve sabrın sonucunda meyve vererek selamete kavuşur. Asma ile Kara Karga'daki gibi kendisine yapılan bir beddua olmasa da başka bir nedenden ötürü sabreden ve selamete kavuşanlar arasında Sabır Meyvesi isimli masalın kahramanlarından Küçük Zeytincik de vardır. Masalda, Küçük Zeytincik henüz birkaç günlük otların boyca kendisini geçmelerine içerleyince, anne zeytin ağacı küçük zeytine biraz daha dayanması gerektiğini, dayanırsa pek çok güzellikler göreceğini ve nice sabır meyvesi dereceğini ifade eder. Nitekim kısa bir süre sonra zeytinciğin dallarında şimdiki kadar pek görmediği değişiklikler olur. Önce küçük çiçekler, sonra yeşil, yuvarlak meyveler dallarını süsler.

İncelenen eserlerde kahramanlar bazen de alaylara maruz kalırlar ve bu alaylara karşı sabrederler. Akbulut Karabulut isimli eserde de durum böyledir. Eserde Kara Bulut yağmur yağdırma sırasında Ak Bulut'un iğneleyici ve küçümseyici ifadelerine maruz kalsa da sükûnetini korumasını bilir. Onun kendine yönelik "*Geldi kara bulutlar/ Boşa gitti umutlar/ Geldi kara bulutlar/ Kışa gitti umutlar*" şeklindeki alaylı söylemi üzerine bile dinginliğini bozmayıp "*Niye böyle söylüyorsun Ak Bulut kardeş, varlıklar renklerine göre değil, yüreklerine göre değer kazanır.*" diye soğukkanlı söylenmiş bir cümle serd eder. Yine Kara Bulut gibi Çömlekçi'nin Çamuru isimli eserdeki Çömlekçinin Çamuru da Sokak Çamuru'nun bütün alaylarına karşın "*Sabrın sonu selamettir.*" diye susar.

Yazgan'ın eserlerinde bu sayılanlardan biraz daha masum olarak kahramanlar bir kısım yaramazlıklara ve aksi davranışlara da sabır gösterir. Bu noktada Zafer Irmağı isimli eser ilgi çekicidir.

Eserde Zafer Irmağı'nın üstündeki Yaramaz Yağmur Damlası aksiliklerine devam ederek önce Zafer Irmağı'ndan uyumak için ninni ister, ardından da bu isteğine ek olarak Zafer Irmağı'na bir de masal anlatmasını söyler. Yaramaz'ın bu şartları öne sürerek uyumam diye kestirip atmasına şaşırın Zafer Irmağı bir “*Tövbe Estağfurullah*” çektikten sonra sabretmeye devam eder.

Hemen hemen sabırla aynı ekseninde düşünölebilecek bir başka husus da eserlerde göze çarpan, “*kadere iman*” düşünöcesidir. Bir Minare'nin Günlüğünden isimli eserdeki minarenin yaşadıkları bu hususu özetler. Eserde yapılacak baraj gölünün altında kalacak olan minare önce bu duruma üzölür. Ancak sonrasında imanın şartlarından birinin de kaza ve kadere iman olduğu Yunus Koca'nın “*İster yaşat, ister öldür,/ İster ağlat, ister güldür,/ Yunus Emre Sana kuldur/ Lütfun da hoş, kahrın da hoş*” biçimindeki mısraları aracılığıyla hatırlar. Ardından da mevcut durumunu kabullenerek tevekkölü elden bırakmaz.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4. 1. Sonuç

Költürlü ve karakteri düzgün bireyler yetiştirebilmenin en önemli vasıtalarından biri genelde kitaplar özeld e çocuk kitaplarıdır. Çocuğa okuma sevgisi aşılama, eğlenceli bir dünya sunma, çocuğu bilgilendirme gibi pek çok işlevi olan çocuk kitaplarının çocuğun karakterini şekillendirme gibi çok fazla dillendirilmeyen bir işlevi de vardır. Ancak bu işlev yerine getirilirken edebiyatın temel çerçevesi dışında birtakım arayışlar içine girilmemeli, söylenilecekler işaret parmağı havada bir öğretmen edasıyla söylenilmemelidir. Her ne olursa olsun kurgu içine sindirilen bilgiler metnin edebî dokusunu bozmadan okura sunulmalıdır.

Bestami Yazgan'ın eserlerindeki dinî değerleri incelemek maksadıyla yapılan çalışma da yukarıdaki hassasiyetler göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda Bestami Yazgan'ın edebî bir metnin ruhuna uygun olarak masallar kaleme aldığı, kurguları aracılığıyla okurlarına birtakım dinî değerler kazandırmaya çalıştığı tespit edilmiştir. Daha özeld e,

1. Yazar, eserlerinde *emanete sahip çıkmak, dostluk, alçakgönüllölük, misafire hürmet, sözünde durmak* gibi güzel ahlakın yansıması olan pek çok değere yer vermiştir.
2. *Dua, tövbe, zekât ve öşür* gibi dinî bir kısım ritüellerin yansımasını yazarın eserlerinde görmek mümkündür.
3. Tanrı'ya minnetin bir sonucu olarak kurgularda *şükür* benzeri değerler bulunmaktadır.
4. Dayanmayı ve kabullenmeyi öne çıkaran, kahramanları çabuk pes etmekten ve isyandan uzaklaştıran *sabır* ve *kadere iman* değerleri anlatılarda dikkat çekmektedir.

5. 2. Öneriler

1. Çocuk kitaplarının okurlara değer aşılama önemli bir vasita olduğu gerçeği unutulmamalıdır.
2. Çocuk kitaplarında yer alan değerler çocukların duğu ve düşünce dünyasına uygun olmalı, çocukların gelişimlerine paralel olarak verilmelidir.
3. Çocuklara değer aktarırken politize olmaktan kaçınılmalı, herkesin üzerinde mutabık olduğu değerler aktarılmalıdır.
4. Dinî değerler çocuk kitaplarında bir ideoloji şeklinde değil
5. Değer aktarımı esnasında edebî metnin dokusu bozulmamalı, değerler kurgu içinde okura sunulmalıdır.
6. Bestami Yazgan'ın incelenen bu ve bu gibi eserleri çocuklara önerilerek okutulmalı, hatta okunmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ata, B. (2005). Dinî Kavramların Çocuk Diline Aktarılması Sorunu, *Türkiye III. Dinî Yayınlar Kongresi*. 289-303.
- Erkal, M. (2007). Toprak Mahsullerinin Zekâtı: Öşür. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*. 9. 9-36.
- Evren, M. Ö. (2005). Çocuk Edebiyatında Dinî Yaklaşım, *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 309-319.
- Kaygusuz, S. (1998). Bestami Yazgan'ın Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri. *Yeni Kervan Dergisi*. 50-52.
- Şirin, M. R. (2006). *Çocuğa Adanmış Konuşmalar*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yakar, Y. M. (2012). Dinî Duyarlığın Çocuk Edebiyatına Yansıması: Hasan Demir Örneği. *II. Beynelhalk Türk Halkları Uşak Edebiyatı Kongresi*. 155-160.
- Yaman, H., Taflan, S. ve Çolak, S. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 7. 107-120.
- Yazgan, B. (ty). *Ağlayan Asma*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (ty). *Akbulut Karabulut*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (ty). *Asma ile Kara Karga*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (ty). *Bir Minarenin Günlüğünden*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (ty). *Çam Kozalağı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (ty). *Çömlekçinin Çamuru*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (ty). *Gökkuşluğu Türküsi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (ty). *Kafesteki Kuş*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (ty). *Keloğlan Evleniyor*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (ty). *Keloğlan ile Uyku Kuşu*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (ty). *Keloğlan Kız İstiyor*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (ty). *Keloğlanın Karpuzları*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (ty). *Kutup Yıldızı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (ty). *Pencere Camları*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (ty). *Sabır Meyvesi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (ty). *Sevgi Ormanı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (ty). *Şehit Pınarı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (ty). *Ulu Çınarla Nazlı Hilal*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (ty). *Zafer Irmağı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Yazır, E.M.H. (2011). *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali*. Ankara: Sefa Yayıncılık.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Yılmaz, N. (2013). *Çocuk Edebiyatı Bağlamında Bestami Yazgan Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.